

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakış Açısı ve Bilgi Düzeyleri

The Knowledge and Perspective of University Students about Organ Donation

Melike DEMİR DOĞAN^a İbrahim UZUN^b Nahsan KAYA^c Hasan EKİNCİ^d

Muhammed ALTINKAYNAK^e

Özet Amaç: Bu çalışma sağlıkla ilgili bölümlerinde okuyan üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve tutumları belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Kesitsel nitelikte olan bu çalışma 15 Nisan-15 Mayıs 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul eden 764 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmada veriler sosyo-demografik bilgi formu ve araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelenerek oluşturulan organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını içeren anket formu ile toplanmıştır. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,66±1,73 olup, %43,84'ü erkek, %56,16'sı kadındır. Öğrencilerin sadece %2,4'ünün organlarını bağışladığı görülmüştür. Öğrencilerin %38,7'si organ bağışında bulunmak istediğini ifade ederken, %24'ü organlarını bağışlamak istemediğini ifade etmiştir. Daha önce organ bağışı hakkında bilgi sahibi olanlar grubun %56,5'ini oluşturmaktadır. **Sonuç:** Öğrencilerin bilgi düzeylerinin iyi olduğu görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda geleceğin sağlık profesyonellerinin organ bağışı konusunda tutumlarını değiştirme konusunda desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. **Anahtar Kelimeler:** Bilgi-tutum, organ bağışı, organ nakli, öğrenci,

Abstract Objective: This study was conducted to determine the knowledge and attitudes about organ donation of college students studying in health-related sections. **Materials and Methods:** This cross-sectional study was conducted between 15 April - 15 May 2015. The sample of the study consisted of 764 students. Students are selected by simple random sampling and the students who agreed to participate were included in the sample. Data of the study were collected using socio-demographic information form and questionnaire about knowledge and attitudes of organ donation prepared by the researchers in line with the literature. **Results:** The mean age of the students was 20.66 ± 1.73 and then 43.84% of male and 56.16% of female. The study showed that only 2.4% of the students donated organs. 38.7% of students stated that while seeking an organ donor, 24% of students reported that they did not want to donate their organs. There were seen that 56.5% of students received information about organ donation before. **Conclusion:** The knowledge level of the students were found to be good. In line with these findings, it is thought that health care professionals of the future should be supported to change their attitudes about organ ties.

Key words: Knowledge-attitude, organ donation, organ transplantation, students

Giriş

Günümüzde yaşam süresinin uzaması, tanı ve tedavide ileri teknolojik gelişmelerin olması nedeniyle birçok organ yetersizliği yaşayan kişi sayısı

artmaktadır. Organ nakli bu kişilerin yaşam süresini ve yaşam kalitesini arttırarak onlara ikinci bir yaşam şansı tanımaktadır.^{1,2,3}

Geliş Tarihi/Received: 25-11-2015/ Kabul Tarihi/Accepted:01-03-2016

^a Yard. Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, melekdm@gmail.com

^b 4. sınıf öğrencisi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, brhm_zn@hotmail.com

^c 4. sınıf öğrencisi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, nahsankaya29@gmail.com

^d 4. sınıf öğrencisi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, hasanhattat1991@gmail.com

^e 4. sınıf öğrencisi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, M_altin4402@hotmail.com
Sorumlu Yazar Adres/ Correspondence: Yard. Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, melekdm@gmail.com

Atf: Demir Doğan M, Uzun İ, Kaya N, Ekinci H, Altinkaynak M. Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakış Açısı ve Bilgi Düzeyleri. HSP 2016 3(2):99-105.

To cite this article: Demir Doğan M, Uzun İ, Kaya N, Ekinci H, Altinkaynak M. The Knowledge and Perspective of University Students about Organ Donation. HSP 2016 3(2):99-105.

Organ nakli; beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden veya sağlam kişiden alınan uygun organlarla yetersizlik yaşanan organların değiştirilmesi işlemidir.^{1,2,4} Organ bağıışı ise kişinin hayatta iken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi işlemidir.¹ Kişi organlarını bağıışlasa bile organlarının alınabilmesi için ailesinin izni gereklidir. Ülkemizde organ nakli konusundaki uygulamalar, 1979 yılında çıkarılan ve 1982 yılında gözden geçirilen “Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli”ne ilişkin 2238 sayılı yasaya göre yapılmaktadır.^{2,5,6} Organ nakli beyin ölümü gerçekleşmiş kişinin organlarını kendisinin ya da ailesinin bağıışlaması sonucu organ nakil sırasında bekleyen en uygun kişiye nakli şeklinde yapılabildiği gibi, canlı kişiden de yapılabilmektedir. Canlı kişiden yapılan nakil sağlıklı bir bireyin bir böbreğini ya da karaciğerinin bir parçasını doku uyumu olan bir yakınına veya başkasına vermesidir.^{1,2,4}

Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın verilerine göre Türkiye’de 2015 yılında böbrek nakli için 22194, kalp nakli için 626, karaciğer nakli için 2.215 hasta bulunmaktayken, sadece 2681’ine böbrek, 74’üne kalp, 1013’üne karaciğer nakli yapılabilmektedir. Yine aynı verilere göre yapılan nakiller için organ temininin 2896’sı canlı donörden sağlanırken sadece 392’si kadavra donörden sağlanmıştır.⁷

Birçok Batı ülkesinde organ nakilleri ağırlıklı olarak kadavradan sağlanırken, ülkemizde ağırlıklı olarak canlı donörlerden yapılmaktadır.² Bu fark ülkemizdeki aile bağlarının kuvvetli olmasına bağlanabilir.^{8,9} Kadavradan yani beyin ölümü gerçekleşen bireylerden yapılan nakil oranlarının ülkemizde dünya ülkelerine göre daha az olması ise yasal, dinsel ve eğitimsel vb. nedenlere bağlanabilir.^{8,9} Kişiler hayatta iken organlarını bağıışlamış olsalarda beyin ölümünün gerçekleşmesinin ardından esas kararı aileler vermektedir ve bu karar verme sürecinde sağlık personelinin organ nakli ile ilgili bilgi ve tutumları karar verme sürecini önemli derecede etkilemektedir.¹⁰⁻¹⁴ Dolayısıyla sağlık personeli karar verme sürecinde profesyonel bir yaklaşımla aileye karşı daha duyarlı, destekleyici olmalıdır. Sağlık personelinin ılımlı ve profesyonel tavrının ailelerin organ bağıışında bulunma oranını artıracağı bildirilmektedir.¹⁵ Bu nedenle bu çalışma geleceğin sağlık çalışanları olacak Gümüşhane üniversitesi öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Amacı

Kesitsel araştırma tasarımına sahip olan bu çalışma Gümüşhane Üniversitesinin sağlıkla ilgili bölümlerinde okuyan (Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu) öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve tutumları belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda eğitim görmekte olan 2501 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini 764 öğrenci oluşturdu. Basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler örnekleme dahil edildi.

Veri Toplama Araçları ve Uygulanması

Araştırmada veriler sosyo-demografik özellikleri içeren bilgi formu ve araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelenerek oluşturulan organ bağıışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını içeren anket formu ile toplanmıştır.

Sosyo-demografik özellikleri içeren bilgi formu; yaş, cinsiyet, gelir durumu, okuduğu okul vb. özellikleri içeren yedi sorudan oluşmaktadır.

Anket formu; öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili tutumlarını içeren dokuz sorudan ve bilgi düzeyini ölçmek üzere sorulan 15 doğru/yanlış sorusundan oluşmaktadır. Bilgi düzeyini ölçen sorulardan en düşük 1 en yüksek 15 puan alınmaktadır. Öğrenciler verdikleri her doğru cevap için 1 puan almışlar ve toplam doğru cevapları üzerinden bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanacağı okulların yönetiminden yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya seçilen örnekleme gönüllülük esas alınarak araştırmaya katılmayı kabul eden bireylere araştırmanın amacı ve uygulanması hakkında bilgi verilerek sözel onamları alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler “Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 22.0” paket programı kullanılarak değerlendirilmiş ve istatistiki analizlerde yüzdelik, ortalama ve t testi, one way anova testleri kullanılmıştır. İstatistiksel önemlilik için $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Gümüşhane Üniversitesi kapsamındaki sağlıkla ilgili bölümlerde öğrenim gören

öğrenciler ile sınırlandırılmıştır, sonuçlar sadece bu gruba genellenebilir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,66 \pm 1,73$ (min 17 – max 28) olup, %43,8'i erkek öğrencilerden oluştu. Öğrencilerin hepsi bekâr olup, büyük bir çoğunluğu (%41,1) ailevi gelir durumunun yeterli olduğunu ifade ettiği belirlendi. Öğrencilerin yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yer sorgulandığında yaklaşık yarısı (%46,9) ilde yaşadığını ifade ederken, %34,9'u ilçede ve %18,2'si köyde yaşadığını ifade etti (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

	n	%
Cinsiyet		
<i>Kadın</i>	429	56,1
<i>Erkek</i>	335	43,8
Okul		
<i>Sağlık Yüksekokulu</i>	600	78,5
<i>Sağlık Hizmetleri</i>	164	21,5
<i>Meslek Yüksekokulu</i>		
Sınıf		
<i>Hazırlık</i>	30	3,9
<i>1</i>	390	51,0
<i>2</i>	178	23,3
<i>3</i>	105	13,7
<i>4</i>	61	8,0
Yaşamın Çoğunun Geçtiği Yer		
<i>İl</i>	358	46,9
<i>İlçe</i>	267	34,9
<i>Köy</i>	139	18,2
Gelir Durumu		
<i>Yeterli</i>	314	41,1
<i>Gelir gidere eşit</i>	295	38,6
<i>Yetersiz</i>	155	20,3

Çalışmaya katılan öğrencilerin %78,5'i sağlık yüksekokulunda okumakta olup bu öğrencilerin %32,2'si hemşirelik (n=246), % 14,8'i beslenme ve diyetetik (n=113), %12,8'i sağlık yönetimi (n=98), %3,9'u acil yardım ve afet yönetimi (n=30), %8,6'sı sosyal hizmet (n=66) ve % 6,2'si iş sağlığı ve güvenliği (n=47) bölümlerinde eğitim görmektedir (Tablo 1).

Öğrencilerin % 21,5'i sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda eğitim görmekte olup bu öğrencilerin %2,1'i ilk ve acil yardım (n=16), %10,2'si tıbbi laboratuvar teknikleri (n=78),

%3,4'ü çocuk sağlığı (n=26) ve %5,8'i yaşlı bakımı (n=44) bölümlerinde okumaktadır (Tablo 1).

Araştırmaya katılan öğrencilerden sadece %2,4'ünün (n=18) organlarını bağışladığı görülürken, öğrencilerin %14,8'inin (n=113) ailesinde veya çevresinde organ nakli yapılan kişi olduğunu ifade ettiği belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Organ Bağışı İle İlgili Bilgi ve Tutumları

	n	%
Daha önce organ bağışı hakkında bilgi aldınız mı?		
<i>Evet</i>	432	56,5
<i>Hayır</i>	332	43,5
Bilgi aldıysanız nerden aldınız? (n=432)		
<i>Okuldaki dersler</i>	148	19,4
<i>Organ bağış merkezi</i>	116	15,2
<i>Medya</i>	135	17,7
<i>Diğer</i>	33	4,3
Organ bağışında bulunmayı düşünüyor musunuz?		
<i>Hayır</i>	183	24,0
<i>Kararsızım</i>	267	34,9
<i>Evet</i>	296	38,7
<i>Bağış yaptım</i>	18	2,4
Eğer bağış yapmayı düşünüyorsanız nedenleriniz? (n=467)		
<i>İnsani Hizmet</i>	231	49,5
<i>Öldükten Sonra Bir Parçamın Yaşamamı İstiyorum</i>	80	17,1
<i>Öldükten Sonra Yok Olacağına Bir Başkası Kullansın</i>	134	28,7
<i>Diğer</i>	22	4,7
Eğer bağış yapmayı düşünmüyorsanız nedenleriniz? (n=350)		
<i>Vicdanen rahat değilim</i>	80	22,9
<i>Dini olarak pozitif görmüyorum</i>	126	36,0
<i>Vücudumun parçalanmasını istemiyorum</i>	114	32,6
<i>Diğer</i>	30	8,6
Bir yakınınızın ölümü halinde organlarınızı bağışlar mısınız?		
<i>Evet</i>	205	26,8
<i>Hayır</i>	148	19,4
<i>Kararsızım</i>	411	53,8
Siz öldükten sonra yakınlarınızın organlarınızı bağışlamasını ister misiniz?		
<i>Evet</i>	324	42,4
<i>Hayır</i>	162	21,2
<i>Kararsızım</i>	278	36,4

Organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin %38,7 (n=296) oranında olduğu görüldürken, bağış yapmayı düşünme nedenleri arasında insani hizmet olarak yapılması düşüncesinin ağır bastığı belirlendi (n=231, %49,5). Bağış yapmayı düşünmeyen öğrencilerin %24,0 (n=183) oranında olduğu görüldürken, çoğunlukla bağış yapmak istememe nedeninin dini olarak uygun görülmemesi olduğu görüldü (n=126, %36,0) (Tablo 2).

Öğrencilerin %26,8'i "Bir yakınınızın ölümü halinde organlarınızı bağışlar mısınız?" sorusuna evet cevabını verirken, %19,4'ü hayır cevabını vermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %42,4'ü "Siz öldükten sonra yakınlarınızın organlarınızı bağışlamasını ister misiniz?" sorusuna evet cevabını verirken, %36,4'ünün kararsız olduğunu ifade ettiği belirlendi (Tablo 2).

Çalışmaya katılan öğrencilerin %56,5'i organ bağışı ile ilgili olarak daha önce bilgi aldığını ifade etti. Bilgi alanların %19,4'ü bu bilgiyi okuldaki derslerinden edindiğini ifade ederken, %15,2'sinin bu bilgiyi organ bağış merkezlerinden edindiği görüldü (Tablo 2).

Ankete katılan öğrencilerinden 609'u (%79,7) karaciğer, 643'ü (%84,2) kalp, 691'i (%90,4) böbrek, 373'ü (%48,8) göz, 285'i (%37,3) kornea, 212'si (%27,7) retina, 232'si (%30,4) incebağırsak, 228'i (%29,8) pankreasın nakil yapılabilir organlar arasında olduğunu belirtti.

Öğrencilerin bilgilerini ölçmek amacıyla araştırmacılar tarafından ilgili literatür doğrultusunda oluşturulan 15 soruya verilen genel doğru cevap puan ortalamasının 11,45±2,62 (min 2 – max 15) olduğu belirlendi. Okullara göre verilen doğru cevaplar karşılaştırıldığında Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi (p<0,001). Cinsiyetin ve eğitime devam edilen sınıfın öğrencilerin bilgi düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı derecede etkilediği belirlendi (p<0,001). Kadınların erkeklere göre bilgi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görüldürken, yapılan post hoc testi sonucuna göre; hazırlık sınıfında ve 1. sınıfta okuyanların bilgi düzeyinin 3. sınıflara göre anlamlı derecede düşük olduğu saptandı (sırasıyla p=0,009; p<0,001) (Tablo 3).

Tartışma

Organ bağışını kişinin konuya ilişkin bilgi ve düşünceleri, eğitim düzeyi, sosyo-kültürel faktörler ve dini inanç gibi birçok faktörün etkilediği görülmektedir.¹⁶⁻²⁰

Çalışmamızda öğrencilerden sadece %2,4'ünün (n=18) organlarını bağışladığı, %14,8'inin (n=113) ailesinde veya çevresinde organ nakli yapılan kişi olduğu görüldü. Organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin sayısının %38,7 olduğu ve bağış yapmayı düşünme nedenleri arasında insani hizmet olarak yapılması düşüncesinin ağır bastığı belirlendi (%49,5). Yapılan bir araştırmada öğrencilerin %47,8'inin organ bağışında bulunmayı düşündüğü, buna karşılık öğrencilerin sadece %4,2'sinin çalışma tarihine kadar organ bağışı beyanında bulduklarını belirtilmiştir.²¹ Yapılan başka bir çalışmada organ bağışında bulunmuş olan veya bulunmak isteyenlerin oranının %21²² olduğu ifade edilirken diğer bir çalışmada ise bu oran %34,9 olarak bildirilmiştir.¹⁵

Tablo 3. Organ Bağışı Bilgi Sorularına Verilen Doğru Cevap Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Ort ±SS	p
Sınıf		
<i>Hazırlık</i>	10,53±2,50	
<i>1</i>	11,15±2,64	p<0,001*
<i>2</i>	11,72±2,59	
<i>3</i>	12,31±2,14	
<i>4</i>	11,52±3,01	
Okul		
<i>Sağlık Yüksekokulu</i>	11,62±2,56	
<i>Sağlık Hizmetleri meslek Yüksekokulu</i>	10,81±2,77	p<0,001**
Cinsiyet		
<i>Kadın</i>	11,88±2,41	p<0,001**
<i>Erkek</i>	10,89±2,89	

*Oneway anova testi **t testi

Aradan geçen yıllara rağmen ülkemizde yapılan çalışma sonuçların çalışmamızla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Japon öğrencilerle yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin %30,5'inin organlarını bağışladığı ifade edilmiştir.²³ Bu çalışmada organ bağışlama oranının yüksek olma nedeni dinsel ve kültürel farklılıklar olabilir.

Araştırmamızda bağış yapmayı düşünmeyen öğrencilerin %24,0 olduğu görüldürken, çoğunlukla bağış yapmak istememe nedeninin

dini olarak uygun görülmemesi olduğu görüldü (%36,0). Yapılan bir çalışmada öğrencilerin organ bağışında bulunmama nedenlerinin %47,4 oranında vücut bütünlüğünün bozulması ve %2,5 oranında dini inançlarına ters düşmesi olduğu görüldü.²² Sağlık çalışanların da yapılan bir çalışmada ise organ bağışının dini olarak uygun olmadığını düşünenlerin oranının %20,9 olduğu görülürken,⁵ üniversite öğrencilerinde yapılan diğer bir çalışmada bu oranın %28,4 olduğu görülmektedir.² Yurt dışında yapılan bir diğer çalışmada da organ bağışı yapma kararını dinin, yaşın, etnik kökenin etkilediği ifade edilmiştir. Vücut bütünlüğü ve dini kaygıların organ bağışlama isteğini azalttığı bildirilmiştir.³ Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 1980 yılında aldığı 396 sayılı kararlar organ naklinin uygun olduğu bildirilmiştir.²⁴ Ancak buna rağmen bizim çalışmamızda diğer çalışmalara göre biraz yüksek olan dini olarak organ bağışının uygun olmadığı görüşünün halen var olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,5'inin organ bağışı ile ilgili olarak daha önce bilgi aldığı, bilgi alanların %19,4'ünün okuldaki derslerinden, %15,2'sinin ise organ bağış merkezlerinden bu bilgiyi edindiği görüldü. Yapılan bir çalışmada bizim çalışmamıza benzer şekilde organ bağışı ile ilgili daha önceden bilgi alanların oranının %54 olduğu görülürken,²⁵ diğer bir çalışmada da ise bu oranın %30,1 olduğu görülmüştür.² Doku ve organ bağışını arttırabilmenin en iyi yolunun toplum eğitimi olduğu yapılan çalışmalarda gösterilmiştir.^{26,27} Ancak yukarıdaki sonuçlarında gösterdiği üzere sağlık öğrencilerinin bile sadece yarısının bu konuda bilgisi olduğu görülürken, çalışmamızda öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgi sorularına verdiği doğru cevap puan ortalamalarının iyi olduğu görülmektedir.

Organ bağışı konusunda verilen eğitimlerin gönüllülüğü artırdığı gösterilmiştir.²⁸⁻³⁰ Çalışmamızda öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgi düzeylerinin iyi düzeyde olduğu görüldü. Sağlık yüksek okulunda okuyan öğrencilerin bilgi düzeylerinin sağlık hizmetleri meslek yüksek okuluna göre anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü. Naçar ve arkadaşları çalışmalarında çalışmaya katılanların bilgi düzeylerinin yetersiz olduklarını belirtmişlerdir.³¹ Çalışmamızda cinsiyete göre bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında bayan öğrencilerin bilgi düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü. Yapılan başka bir çalış-

mada verilen eğitimin anlamlı derecede bilgi düzeyini artırdığı ancak, cinsiyetin bilgi düzeyini etkilemediği görülmüştür.²⁸

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada öğrencilerinin yarısının daha önceden organ bağışı hakkında bilgi aldığı ve yapılan bilgi düzeyi anketi sonuçlarına göre de öğrencilerin bilgi düzeylerinin iyi düzeyde olduğu görüldü. Çalışmamızda öğrencilerinin çok az bir kısmının organlarını bağışladığı görülürken, bağış yapmak istememe nedeninin çoğunlukla dini olarak uygun görülmemesi olduğu görüldü. Bu çalışmanın sonucunda yapılan toplum bilgilendirme çalışmalarının bilgi düzeyi üzerine etkili olduğu ancak tutum geliştirmede yetersiz olduğu görülmektedir. Toplumun organ bağışı ile ilgili tutum değiştirmesi için daha aktif çalışmaların yapılması ve geleceğin sağlıkçıları olacak olan öğrencilerin bu tutum değişimine katkıda bulunabilmeleri için kendi tutum değişiklikleri için desteklenmeleri gerekmektedir. Bunun için çeşitli eğitim ve aktivitelerin yapılması ve dini duyarlılığın bu aktiviteler planlanırken göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Koçak A, Aktaş EÖ, Şenol E, Kaya A, Bilgin UE. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Organ Nakli Ve Bağışı Hakkındaki Bilgi Düzeyi [Ege University Faculty of Medicine undergraduates' knowledge level regarding organ donation and transplantation]. Ege Tıp Dergisi [Ege Journal of Medicine] 2010;49(3): 153-160.
2. Özmen D, Çetinkaya AC, Sarızeybek B, Zeybek A. C.B.Ü Manisa Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Bilgi ve Görüşleri [Knowledge and views of students of the Celal Bayar University Manisa School of Health towards organ donation]. Türkiye Klinikleri [J Med Sci] 2008, 28: 311-318.
3. Webb G, Phillips N, Reddiford S, and Neuberger J. Factors affecting the decision to grant consent for organ donation: a survey of adults in England. Transplantation 2015;99: 1396-1402
4. Savaşer S, Mutlu B, Çağlar S, Doğan Z, Canbulat N. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakışları [Senior Nursing Schools students' views on organ donation]. İ.Ü.F.N. Hem. Derg [İ.Ü.F.N. Nursing Journal] 2012;20 (1): 1-9.

5. Efil S, Şişe Ş, Üzel H, Eser O. Afyon İlinde Halkın Ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağışı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge with regard to organ donation among the health care professionals at Afyon Kocatepe University School of Medicine and outpatients at Neurosurgery Department] Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi [Gümüşhane University Journal of Health Sciences] 2013;2(3): 361-384.
6. Baykan Z, Naçar M, Yamanel R, Uzun A, Dağlıtuncelzi Ş, Davran H, Murt G. Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Organ-Doku Nakli Konusundaki Bilgi, Tutum Ve Davranışları [Knowledge and attitudes among first year medical students about organ donation]. Ulusal Cerrahi Dergisi [Turkish Journal of Surgery] 2009; 25(4): 137-141.
7. Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı. <https://organ.saglik.gov.tr/web/> (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2015)
8. Yüçetin L, Keçecioglu N, Ersoy FF. Türkiye’de organ bağışı ve nakline bir bakış [The state of organ donation and transplantation in Turkey]. Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık [Dialysis, Transplantation and Burns] 2003;14:115-8.
9. Göz F, Salk Güreli S. Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri [Thoughts about ties with organs of intensive care nurses]. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi [Fırat Journal of Health Services] 2007; 2:77-88.
10. Sahin H, Abbasoglu O. Attitudes of medical students from different countries about organ donation. Exp Clin Transplant 2015, doi: 10.6002/ect.2014.0228. [Epub ahead of print]
11. Alsaied O, Bener A, Al-Mosalamani Y, Nour B. Knowledge and attitudes of health care professionals toward organ donation and transplantation. Saudi J Kidney Dis Transpl. 2012;23(6):1304-1310.
12. Yılmaz TU. Importance of education in organ donation. Exp Clin Transplant. 2011;9(6):370-375.
13. Akgün HS, Bilgin N, Haberal M Kut A, Tokalak I. Organ donation: A cross-sectional survey of the knowledge and personal views of Turkish health care professionals. Transplantation Proceedings 2003;35: 1273-1275.
14. Kim JR, Fisher MJ, Elliott D. Undergraduate nursing students’ knowledge and attitudes towards organ donation in Korea: Implication for education. Nurse Education Today 2006;26: 465-474.
15. Yaşar M, Oğur R, Uçar M ve ark. Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler [Attitudes of last grade students of a Vocational School of Health about organ donation and related factors with their attitudes]. Genel Tıp Derg [General Medical Journal] 2008;18(1): 33-37.
16. Kim JR, Elliott D, Hyde C. The influence of sociocultural factors on organ donation and transplantation in Korea: Findings from key informant interviews. Journal of Transcultural Nursing 2004;15(2): 147-154.
17. Ohwaki K, Yano E, Shirouzu M, Kobayashi A, Nakagomi T, Tamura A. Factors associated with attitude and hypothetical behaviour regarding brain death and organ transplantation: Comparison between medical and other university students. Clinical Transplantation 2006;20: 416-422.
18. Sander SL, Miller BK. Public knowledge and attitudes regarding organ and tissue donation: An analysis of the northwest Ohio community. Public Education and Counseling 2005;58: 154-163.
19. Tilif S, Gürkan A, Kaçar S, Varılsüha C, Karaca C et al. Organ bağışına etki eden faktörler [Factors affecting organ donation]. Ulusal Cerrahi Dergisi [Turkish Journal of Surgery] 2006; 22(4): 133-136.
20. Özkan S, Yılmaz E. Hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları [Knowledge and Attitudes of Patients' Relatives Towards Organ Donation]. Aile ve Toplum [Family and Society] 2009; 5(17): 18-29.
21. Kavurmacı M, Karabulut N, Koç A. Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri [The knowledge and views of university students about organ donation]. Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi [Journal of Nursing Education And Research] 2014;11 (2): 15-21.
22. Akış M, Katırcı E, Uludağ HY ve ark. S.D.Ü. personelinin organ-doku bağışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları [Knowledge and attitude of Suleyman Demirel University staff About organ-tissue donation and transplantation]. S.D.Ü.Tıp Fak. Dergisi. [S.D.Ü.

- Journal of Faculty of Medicine] 2008; 15(4):28-33.
23. Bagheri A, Tanaka T, Takahashi H, Shoji S. Brain death and organ transplantation: knowledge, attitudes, and practice among Japanese students. *Eubios J Asian Int Bioeth*, 2003; 13: 3–5
 24. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu. 396 sayılı kararı, www.diyane.gov.tr erişim tarihi; 06.08.2015.
 25. Çelebi F, Balık A A, Yılmaz İ, Polat KY. Doğu Anadolu Bölgesi İnsanı Organ Bağışına Nasıl Bakıyor? [What the people think about organ donation in East Anatolia?]. *Türkiye Klinikleri [J Med Ethics]* 2002; 10: 34-38.
 26. Soragna G, Carrano R, Putaggio S, Bergamo D, Burdese M, Mezza E, et al. Opinions on renal transplantation and organ donation in high school students in two large northern (Torino) and southern (Napoli) Italian cities. *Transplant Proc* 2004;36:428-30.
 27. Burra P, De Bona M, Canova D, D'Aloiso MC, Germani G, Rumiati R, et al. Changing attitude to organ donation and transplantation in university students during the years of medical school in Italy. *Transplant Proc* 2005;37:547-50.
 28. Ramandeep K, Nilavansa B, Amritpal K. A quasi experimental study to assess the effectiveness of structured teaching programme on knowledge and attitude regarding organ donation among young adults in selected colleges of Jalandhar, Punjab 2014. *Asian Journal of Nursing Education and Research* 2015;5(1):140-145.
 29. Garcia, CD, Barboza AP, Goldani JC, Neumann J, Chem R, Camargo J et al. Educational program of organ donation and transplantation at medical school. *Transplantation Proceedings* 2008; 40: 1068–1069.
 30. Reubsaeta A, Brug J, Nijkamp MD, Candel MJ, van Hooff JP, van den Borne HW. The impact of an organ donation registration information program for high school students in the Netherlands. *Social Science & Medicine* 2005;60: 1479-1486.
 31. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D ve ark. Hekim Adaylarının Organ Nakline Bakış Açılıarı [Perspectives on organ transplant physicians candidates], *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi [Turkish Journal of Nephrology Dialysis and Transplantation]* 2001; 10 (2): 123-128